FINNORSZÁG SZOCIÁLIS POLITIKÁJA ÉS TÖRVÉNYHOZÁSA

A velünk rokon finn nemzet számszerűleg a kis népekhez számít. Ezzel szemben területének kiterjedése megfelel egy nagyhataloménak, amennyiben csupán a Szovjetunió, Német-, Francia-, Svéd- és Spanyolország mutat fel nála nagyobb területet. A gyér elhelyezkedésű, mindössze négymilliós lakosság főfoglalkozása ma is a földművelés, amely 59.6%-os arányban vezet, míg az iparra csupán 16.8% jut. Másrészt azonban az ország hatalmas területén a városi települések száma ugyancsak igen csekély és a 300.000 lélekszámú Helsinki mellett csupán három olyan városa van (Vüpuri, Tampere, Turku), amelyek a 100.000 lélekszámot megközelítik. Ebből adódik, hogy ez a négy országos gócpont és a mellettük számbajövő, jóval kisebb helyi gócpontok az ország ipari és kereskedelmi vérkeringésében igen nagy szerephez jutottak. Ez a körülmény a magyarázata annak, hogy Finnország szociálpolitikai alkotásainak kezdete, amely még az ú. n. „svéd-korszakba" (svéd-finn unió) nyúlik vissza, az ipari munkára vonatkozik.

Már az 1621-i céhrendtartás lefektette a gyermekek védelmét a munka baleseteivel szemben, 1720-ban pedig a 14 életévben állapították meg a kézművestanoncok alsó korhatárát. Az 1739 és 1770 évek ú. n. csarnoki rendelkezései 10-12 évre szállították ugyan le ezt a korhatárt, de egyben kötelezték a munkaadó mestereket, hogy tanoncaik iskoláztatásáról gondoskodjanak. Az 1868 évi ipari és kereskedelmi rendtartás már az angliai ipari forradalom bélyegét viseli, amennyiben csupán azt tiltotta meg, hogy 12 éven aluli gyermekeket a tekintetbe jövő üzemekben foglalkoztassanak, viszont munkaidejüket napi 6 órában állapította meg, és 18 éven aluliak éjszakai munkáját külön engedélyhez kötötte. 9 évvel később a 15 éven aluli gyermekek munkaidejét napi 8 órában állapította meg, megfelelő szünetekkel és 12 éven aluli gyermekek részére is alkalmazási lehetőséget nyújtott, ha ez orvosi bizonyítvány alapján a gyermek egészségét nem veszélyezteti.

Az első tisztán munkásvédelmi jellegű törvény csak 1889-ben látott napvilágot. Ez kiterjedt az üzemi balesetek elkerülésére s a nők és fiatalkorúak alkalmazásának feltételeire egyaránt. 12 éven aluli gyermekek foglalkoztatását ennek kapcsán teljesen megtiltották, úgyszintén ennél idősebb fiatalkorúakét is, amennyiben az egészségükre káros lenne. 12 éven felüli gyermekek maximális munkaidejét $6^1/_2$ órában, 18 éven felüli fiatalkorúak maximális foglalkoztatását 12 órában állapították meg, előbbiek számára félórás, utóbbiak számára 4 óránkint 1-1 órás kötelező szünettel. A pékműhelyek munkájára vonatkozó 1908-i törvény már egészen modern keretekben mozog. Egy évvel később követik az üzemi balesetek elleni hatályosabb védelem és az iparfelügyelő-

ségi szervezetek törvényei, amelyek azonban csupán 1915-ben, illetve 1917-ben lépnek érvénybe. Ez utóbbi évben jelentek meg a nyomdaüzemek, kőbányák és kőfaragóműhelyek, valamint a dohánygyárak munkaviszonyainak szabályozásai, a hétvégi pihenő és az éjszakai munka belefoglalásával. Ugyanebben az évben vezették be a nyolc órás munkanapot, ami mindennél jobban mutatja a finn szociálpolitika magas színvonalát az ugyanakkor uralkodó oroszországi viszonyokkal szemben.

Mint ismeretes, Finnország már az 1917-ben kitört orosz forradalom kapcsán proklamálta állami függetlenségét Oroszországtól, amelynek Svédország 1809 óta „nagyfejedelemség" gyanánt átengedte volt. A közben bolsevizálódó Oroszországgal fokozódó ellentétei hozták létre már 1918-ban a nyolcórás munkaidő átmeneti felfüggesztését túlórák bevezetésével és a kormány felhatalmazását a törvényeknek kivételes állapot alapján történő megváltoztatására. De már 1919-ben új szociális jogalkotások mutatják a kormányzat konszolidálást célzó törekvéseit: törvény szabályozza a kereskedelmi, irodai és raktári alkalmazottak munkaviszonyát és kiskorúak alkalmazását az egészségre káros ipari üzemekben. 1924-ben jelenik meg a tengerészek munkaidejének szabályozása, 1927-ben az iparfelügyelet munkamegosztása az állami és városi szervek között és az iparfelügyelők alkalmazásának és képességvizsgálatának feltételei. 1929-ben újabb törvény szabályozta a gyermekek és fiatalkorúak alkalmazását. Az előbbiek 15 éven alul gyárakban és egyéb ipari üzemekben, 16 éven alul pedig üzletekben nem alkalmazhatók. Kivételt csupán falusi üzletekre, tejgazdaságokra és falusi magánépítkezésekre nézve tettek, de itt is 14 évben állapították meg az alsó korhatárt. Hajókon és kikötőkben mindkét nembeli 18 éven aluliaknak megtiltották a fűtő vagy rakodómunkás gyanánt való működést. Gyermekek munkaideje 6 óra, félidőnkint 1 pihenőórával. Bármely munka gyermekek és fiatalkorúak részére 19 óra után és reggel 6, illetve 7 óra előtt tilos. Bizonyos kivételeket a *Szociális Minisztérium* hatáskörébe utaltak, amely az ország legfőbb szociális felügyeleti szerve.

A nők munkájára vonatkozóan nagyjelentőségű az 1930 évi törvény, amely az iparban négy-, a kereskedelemben hatheti szülés utáni szabadságra jogosítja a női alkalmazottakat. Teljesen eltiltották nők alkalmazását ólommérgezésre veszélyes ipari festőeljárásoknál, éjjeli munkájukat bányaüzemekben, s ez utóbbi tilalmak más térre való kiterjesztését is fokozottan tanulmányozzák. Az éjszakai női munka teljes betiltásával azonban mégsem kívánnak élni, mert ez rést ütne a nők egyenjogúságának az északi államokban következetesen biztosított elvén.

A társadalombiztosítás első lépései már a múlt század nyolcvanas éveire nyúlnak vissza. Az 1895-i törvény, amely a munkaadó felelősségét érinti üzemi balesetek kapcsán, már bevezette a munkásokra vonatkozó önkéntes biztosítást. 1902-ben pedig ezt kiterjesztették a tengerészekre is. 1912-ben már a munkás átmeneti munkaképtelenségének idejére is bevezették a baleseti biztosítást s ezeket a különböző biztosítási fokozatokat az 1917-i balesetbiztosítási törvényben egységesítették. Az 1925-ben hozott új törvény valamennyi testi munkásra kiterjesztette a balesetbiztosítási kötelezettséget. A balesetbiztosítás legfőbb fóruma gyanánt az *Állami Balesetbiztosítási Bizottságot* állították fel.

A betegségi biztosítás terén még nem valósították meg az általános kötelezettséget, hanem az 1897-i törvényben lefektetett önkéntes betegbiztosítási pénztárak képezik ma is annak gerincét. Az említett törvény szerint ezek lehetnek vagy betegpénztárak vagy nyugdíjpénztárak, és külön-külön szabályzat alapján vezetendők, még akkor is, ha egyazon szerv alapította volna őket. Ha gyár vagy üzleti vállalkozás az alapító és meghatározott, alapszabályszerű támogatásban részesíti a pénztárt, akkor munkaadói minőségében kinevezheti az ügyvezetőség tagjainak és felügyelőbizottságának egy részét, legfeljebb azonban a felét. A munkaadók ezen befolyása mutatkozik az ilyen segélypénztárak működése során abban, hogy azoknak önkéntes jellege ellenére kötelezik alkalmazottaikat a pénztári tagságra. A munkaügyi szerződés törvénye egyébként kötelezi a munkaadót, hogy a munkás megbetegedése esetén neki a felmondási időre: legfeljebb 14 napra járó munkabérét kifizesse. Ha a munkásnak ellátás is jár a munkabére mellett, akkor még az első 14 napi betegápolásról is a munkaadónak kell gondoskodnia. Ezek a rendelkezések külön törvény alapján érvénybe léptek a tengerészekre nézve is. Sorozás vagy önkéntes jelentkezés alapján teljesített katonai szolgálatban szerzett betegség vagy elhalálozás esetén a munkást, illetve hátramaradottak ugyanaz a betegségi munkabér illeti meg, amelyet legutóbbi munkahelyén élvezett volna. Az összes finn szociális törvényalkotások közt legnagyobb jelentőségű az 1937 évben Dánia, Norvégia és Svédország mintájára hozott *népességi nyugellátás törvénye.* Ez 1939 óta nyer végrehajtást, miután már előkészítése évtizedeket vett igénybe. Célja az ország minden munkaképes lakosának öregség és rokkantság esetére való biztosítása. Minden egyén 18 életéve betöltésének naptári évétől fogva biztosítás alá esik, kivéve azokat, akik a törvény életbeléptekor 55 életévüket már betöltötték. A biztosítás kiterjed más jogosultsággal bíró egyénekre is, pl. nyugdíjas állású tisztviselőkre, keresettel bíró férjes nőkre, stb. A biztosítás költségeit a biztosított, munkaadója, illetékes községe és az állam viseli. A munkaadó a munkásra kirótt biztosítási járulék felét fizeti. A biztosított a törvény életbeléptetésétől számított első 5 év alatt adóköteles évi jövedelme 1 %-át fizeti, 50 finn márka (5-50 pengő) alsó és 500 finn márka (55 pengő) felső határral. A 6 járuléki évtől kezdve a biztosított járulékkulcsa 1% helyett 2%, 75 márka (8 pengő) alsó és 1000 márka (110 pengő) felső határral. Házastársak járulékkulcsa külön szabályozás alá esik. A járulék a 18 életév betöltését követő naptári évvel indul meg és a 64 életév betöltése naptári évének végével szűnik meg. Amennyiben a biztosított szegénygondozás alá kerülne, járulékbefizetési kötelezettsége teljesen megszűnik.

A nyugellátás fajai: 1. *Rokkantsági ellátás,* amely tartós munkaképtelenség esetén lép életbe, de csak akkor, ha a biztosítás már három éven át folyik a megfelelő járulékok fizetésével. 2. *öregségi ellátás* jár annak, aki 65 életévét már betöltötte és 10 éven át fizetett járulékot. Az ellátás évi összege a járulékévek számától függ és alsó határa 1000 márka (110 pengő). Ez az összeg olyanoknál, akik 18 évük óta fizetik a járulékot, évi jövedelmük arányában emelkedik. 10.000 márka (1100 pengő) évi jövedelem esetén az ellátás összege 2210 márkára, 50.000 márka (5500 pengő) és ennél nagyobb évi jövedelem esetén 11.030 márkára (1200 pengő) emelkedik. Az ellátott egyén egyéb jövedelmei nem érintik az eredetileg neki járó ellátás összegét. Azok számára azonban, akik erre bebizonyítottan rászorulnak, az állam és a község terhére *„kiegészítő ellátási járadékot"* folyósítanak, amely a lakhely megélhetési árszintje szempontjából három kategóriára oszlik. A lakhely kategorizálását az államtanács időről-időre felülvizsgálja. A három kategória évi felső határösszege 1600, 2000 és 2400 márka.

Az ellátási járadékok kiszámítását és negyedévenkint posta útján történő kiküldését a *Nyugellátási Népintézet* végzi. Ide intézendők elhalt egyének hátramaradottjainak visszatérítési igényei is az ellátást megelőző időszakban befizetett járulékokra nézve, amelyek bizonyos esetekben visszatérítés tárgyát képezhetik.

A *munkanélküli biztosítás* pénztáraira nézve már az 1917 évben rendelet jelent meg, amelynek kibővítését az 1934-ben megjelent és két évvel később módosított törvény tartalmazza. Ilyen pénztárat bármilyen szerv vagy üzem létesíthet, az állam pénzügyileg támogatja, a tagok azonban csak akkor jogosultak segélyre, ha legalább hat hónapja tartoznak a pénztár kötelékébe, legalább 26 héten át fizették be járulékaikat és legalább az alapszabályszerű várakozási időtartam alatt nem jutottak munkához (6-18 nap). Utazási támogatást azonban ennél rövidebb várakozási idő alatt is kaphatnak. A kifizetett támogatási összegek 66, 50 vagy 33%-át az állam a pénztárnak megtéríti. A százalék a járulék és a családi állapot szerint változik. Az ilyen pénztárak majdnem valamennyien a munkásszakszervezetekkel függnek össze és az ország egész területére kiterjednek. 1936-ban 9 ilyen hivatásszervezeti munkanélküliségi pénztár működött összesen 31.422 taggal.

A többi északi államhoz hasonlóan igen fejlett a *gyermekek és fiatalkorúak védelme,* aminek első rendelete már 1852-ből való. 1891-ben létesültek az első állami gyermekmenhelyek. A városokban önként létesült gyermekvédőbizottságok helyét az 1922-i törvénnyel létesült állami bizottságok foglalták el. Nemcsak árva gyermekek felett őrködnek, hanem a felett is, hogy az elhanyagolt, ápolatlan gyermeket szülőitől más családhoz utalják s esetleg gyám alá rendeljék. Házasságon kívül született gyermekek részére az 1922 évi törvény minden községben védőszemélyt rendszeresít, aki a kiskorú gyermek érdekeit jogorvoslásig kiterjedően képviseli. Külön törvény intézkedik az 1918-as felszabadító háború árva gyermekeiről, amelyet a mostani háború árváira is kiterjesztettek. Mindezeket az intézkedéseket 1936-ban *általános gyermekvédőtörvény* keretében egységesítették. Nemcsak ápolási tanácsadószervek, ingyentejállomások, leányanyák szülés előtti és utáni menedékkórháza szerepelnek benne, hanem a szociális minisztérium felügyelete alatt *élő* gyermekvédőintézetek is. A gyermekvédelem társadalmi szerve az 1920-ban alapított *Mannerheim-Szövetség* és a *Finn Vöröskereszt Gyermekvédő Osztálya.*

Ugyancsak az északi államok szociális hagyományaihoz csatlakozik Finnország a *prohibíciós küzdelem* terén, amelynek az Egyesült Államokból kiinduló befolyása már 1830 körül mutatkozik a finn társadalomban. Nem kisebb ember, mint *Lönnrot Éliás,* a *Kalevala* ősi népmondáinak feldolgozója és *H. Renquist* lelkész, a szellemi megújhodás vezére álltak a mozgalom élére. 1865-ben törvény tiltotta már meg a pálinka házi készítését, a 80-as években pedig minden szeszes ital mellőzése emelkedett a mozgalom céljává, amelynek szerve az 1884-ben *A. A. Granfelt* orvostól alapított *„Absztinensek Egyesülése”* lett. Ekkorra esik a sör- és pálinkaárusítás korlátozása is. De a közvélemény még radikálisabb reformokat kívánt. 1905-ben általános állami sztrájk kapcsán mindjobban tért hódított az egyetemes szesztilalom elve, amely aztán az absztinensek bizottságánál elkészült törvényjavaslat alapján 1907 okt. 31-én törvényerőre is emelkedett, de csak 1917-ben, az orosz forradalom után nyert kihirdetést és 1922-ben végrehajtást. A prohibíció egy évtizede alatt olyan kis mennyiségre csökkent a szeszfogyasztás, hogy az 1931-ben rendezett népszavazás alapján 1932-ben a prohibíciót új törvénnyel megszüntették és állami egyedárusággá nyilvánították a szeszbeszerzést. A prohibíció szervei most az állami szeszegyedáruság ellenőrzését és visszaélések kiküszöbölését nyerték új feladat gyanánt. 1933-ban új törvény szabályozta a szeszes italok előállítását és a szeszfogyasztási felügyelők munkakörét.

Hogy a finn kormányzat nagyjelentőségű szociális törvényhozása belső eredményei mellett mindenkor szemmel tartotta országa biztonságát is a hatalmas szovjet fenyegető árnyékában, azt mutatják már 1930 óta sorozatosan meghozott hadigazdálkodási törvényeinek szociálpolitikai vonatkozású intézkedései. Az 1930-i ilyen törvény a hadigazdálkodás idejére sztrájktilalmat és kormányhatósági békéltetőszervet rendszeresít munkaadók és munkások között. A munkerők növelése végett kimondja a munkakötelezettséget 18-52 éves egyénekre, de csak legfeljebb 12 munkanap tartamára. Ezt 1939 nyarán 18-60 éves egyénekre kiterjesztett honvédelmi munkaszolgálati törvénnyel pótolták. Ugyanekkor létesült a háborús biztosítás törvénye is, amelyben az állam viszontbiztosítást vállalt a biztosítóknál minden háborús eredetű kárra nézve. Ez is eggyel több bizonyítéka a finn állam szociális áldozatkészségének.

Szende Zoltán